

1 Mitä lakitermi "lapsen huolto" käytännössä tarkoittaa? Mitä oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen huoltajalla on?

"Vanhempainvastuun" käsite määritellään siviililaissa (laki 89/2012). Käsite kattaa vanhempien oikeudet ja velvollisuudet seuraavissa asioissa: lapsen huolto, erityisesti huolehtiminen lapsen terveydestä sekä ruumiillisesta, emotionaalista, älyllisestä ja moraalista kehityksestä, lapsen suojele,

henkilökohtaisen suhteen ylläpitäminen lapseen,

lapsen kasvatus ja koulutus,

lapsen asuinpaikan määrääminen,

toimiminen lapsen edustajana ja omaisuudenhoitajana.

Vanhempainvastuu syntyy lapsen syntyessä ja päättyy lapsen saadessa täyden oikeustoimikelpoisuuden. Vanhempainvastuun kestoa ja laajuutta voi muuttaa vain tuomioistuin. Vanhemmat hoitavat vanhempainvastuuta lapsen etujen mukaisesti. Ennen lapsen etuun vaikuttavan päätöksen tekemistä vanhempien on kerrottava lapselle kaikki tarvittava, jotta hän voisi muodostaa oman käsityksensä asiasta ja kertoa sen vanhemmille; tämä ei päde tapauksiin, joissa lapsi ei kykene kunnolla vastaanottamaan tarvittavia tietoja tai joissa hän ei pysty muodostamaan omaa käsitystään tai ilmoittamaan sitä vanhemmille. Vanhempien on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen kantaan ja otettava se huomioon päätöstä tehdessään. Vanhemmat kantavat lapsen henkilöön liittyvän vanhempainvastuun sellaisella tavalla ja sellaisessa laajuudessa, joka vastaa lapsen kehitystasetta. Päättyessään lapsen koulutuksesta tai työnteosta vanhemmat ottavat huomioon hänen mielipiteensä, kykynsä ja lahjansa.

Lapsen oikeustoimikelpoiseksi tulon saakka vanhemmilla on oikeus ohjata lasta kasvatus- ja hoitotoimenpiteillä, jotka vastaavat hänen kehittyviä kykyjään, mukaan lukien rajoitukset lapsen moraalin, terveyden ja oikeuksien sekä muiden henkilöiden oikeuksien ja yleisen järjestyksen suojelemiseksi. Lapsella on velvollisuus alistua näihin toimenpiteisiin. Kasvatus- ja hoitotoimenpiteitä voi käyttää vain olosuhteisiin soveltuvassa muodossa ja laajuudessa siten, etteivät ne uhkaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai loukkaa lapsen ihmisarvoa.

Jokaisen vajaanvaltaisen alaikäisen katsotaan olevan kelpoinen oikeustoimiin, jotka ovat luonteeltaan tarkoituksenmukaisia lapsen ikäisen alaikäisen älylliseen ja tahdonvaltaiseen kypsytykseen nähden. Vanhemmilla on velvollisuus ja oikeus edustaa lasta oikeudellisissa menettelyissä, joissa lapsi ei ole oikeustoimikelpoinen. Vanhemmat edustavat lasta yhdessä, mutta kumpikin heistä voi toimia myös erikseen; jos toinen vanhemmista toimii lapsen asiassa yksin jotakuta vilpittömässä mielessä toimivaa kolmatta kohtaan, hänen katsotaan toimivan toisen vanhemman suostumuksella. Vanhempi ei voi edustaa lasta, jos tämä voi johtaa eturistiriitaan hänen ja lapsen välillä tai kyseisten vanhempien lasten välillä. Tällaisessa tapauksessa tuomioistuin nimeää lapselle edunvalvojan. Jos vanhemmat eivät pääse sovintoon siitä, kumpi heistä edustaa lasta, tuomioistuin päättää jommankumman vanhemman pyynnöstä, kumpi vanhemmista toimii lapsen edustajana ja miten.

Vanhemmilla on velvollisuus ja oikeus hoitaa lapsen omaisuutta, erityisesti hallinnoida sitä moitteettoman varainhoidon periaatteen mukaisesti. Heidän on käsiteltävä huolellisesti varoja, joita ei voida olettaa tarvittavan lapsen omaisuuteen liittyvien kulujen korvaamiseksi. Lapsen omaisuuden yksittäisiä eräiä koskeissa oikeustoimissa vanhemmat toimivat lapsen edustajana. Vanhempi ei voi edustaa lasta, jos seurauksena voi olla hänen ja lapsen välinen tai kyseisten vanhempien lasten välinen eturistiriita. Tällaisessa tapauksessa tuomioistuin nimeää lapselle edunvalvojan. Jos vanhempi rikkoo velvollisuuttaan hoitaa lapsen omaisuutta moitteettoman varainhoidon periaatteen mukaisesti, hänen on korvattava lapselle tästä aiheutunut vahinko yhteisvastuullisesti. Jos vanhemmat eivät pääse sovintoon keskeisistä lapsen omaisuuden hoitoon liittyvistä seikoista, niistä päättää jommankumman vanhemman pyynnöstä tuomioistuin. Lapsen nykyistä tai tulevaa omaisuutta tai sen yksittäisiä osia koskevaan oikeudelliseen menettelyyn vanhemmat tarvitsevat tuomioistuimen suostumuksen, ellei kyse ole juoksevista asioista tai asioista, jotka koskevat vain merkityksettömiä omaisuusarvoja, vaikka olisivat muuten poikkeuksellisia.

2 Kuka lapsen huoltaja yleensä on?

Vanhempainvastuu on kummankin vanhemman velvollisuus. Se kuuluu vanhemmalle, ellei sitä ole otettu häneltä pois. Sillä ei ole merkitystä, ovatko lapsen vanhemmat avioliitossa vai eivät tai syntykö lapsi avioliitossa vai sen ulkopuolella.

Vanhemmat kantavat vanhempainvastuun keskenään sopimallaan tavalla. Jos lapsen asiasta päättäminen vaarantuu viivytyksen vuoksi, jompikumpi vanhemmista voi päättää asiasta tai antaa suostumuksensa yksin, jolloin hän on velvollinen ilmoittamaan asiainilasta välittömästi toiselle vanhemmalle. Jos toinen vanhemmista toimii lapsen asiassa yksin jotakuta vilpittömässä mielessä toimivaa kolmatta kohtaan, hänen katsotaan toimivan toisen vanhemman suostumuksella. Jos vanhemmat eivät pääse sovintoon asiassa, joka on lapsen kannalta merkittävä erityisesti hänen etunsa vuoksi, päätöksen tekee tuomioistuin jommankumman vanhemman pyynnöstä; tämä pätee myös siinä tapauksessa, että toinen vanhemmista on sulkenut toisen vanhemman pois lapsen kannalta merkittävää asiaa koskevasta päätöksenteosta. Merkittäviksi asioiksi katsotaan erityisesti lapsen asuinpaikan määrääminen ja koulutus- tai työpaikan valinta. Niihin eivät kuulu tavanomaiset terveydenhoidolliset ja vastaavat toimenpiteet.

Jos vakava seikka estää vanhempaa hoitamasta vanhempainvastuutaan, tuomioistuin voi päättää keskeyttää vanhempainvastuun tilapäisesti, jos tätä voidaan pitää lapsen etujen kannalta tarpeellisena. Jos vanhempi ei hoida vanhempainvastuutaan asianmukaisesti, tuomioistuin rajoittaa hänen vanhempainvastuutaan tai sen toteutusta määrittäen samalla rajoituksen laajuuden, mikäli lapsen etu tätä edellyttää. Jos vanhempi väärinkäyttää vanhempainvastuuta tai sen hoitamista taikka vakavalla tavalla laiminlyö vanhempainvastuun tai sen hoitamisen, tuomioistuin poistaa häneltä vanhempainvastuun. Jos vanhempi tekee lastaan kohtaan tahallisen rikoksen tai käyttää rikosvastuun ulkopuolella olevaa lastaan rikoksen suorittamiseen, tuomioistuin tutkii muiden asioiden ohella, onko syytä poistaa vanhemmalta vanhempainvastuu.

Jos jompikumpi vanhemmista ei ole elossa tai tiedossa tai jos jommallakummalla vanhemmista ei ole vanhempainvastuuta tai sen hoitaminen on keskeytetty, vanhempainvastuu on toisella vanhemmista; tämä pätee myös, jos jommankumman vanhemman vanhempainvastuuta tai sen hoitamista on rajoitettu. Jos kummallakaan vanhemmista ei ole vanhempainvastuuta tai kummankin vanhemman vanhempainvastuun hoitaminen on keskeytetty tai toinen vanhemmista on toisessa edellä mainituista tilanteista ja toinen toisessa, tuomioistuin nimeää lapselle huoltajan, jolla on vanhempien velvollisuudet ja oikeudet tai joka hoitaa niitä vanhempien sijasta. Jos vanhempien vanhempainvastuuta tai sen hoitamista on rajoitettu, tuomioistuin nimeää lapselle edunvalvojan. Jos lapsi on ottolapsi, vanhempainvastuusta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät adoptiovanhemmalle silloin kun lapsen adoptointia koskeva tuomioistuimen päätös saa lainvoiman.

3 Voidaanko lapselle määrätä muu huoltaja, jos lapsen vanhemmat eivät kykene tai ovat haluttomia toimimaan lapsensa huoltajina?

Jos tuomioistuin päättää rajoittaa vanhemman oikeustoimikelpoisuutta, se päättää samalla hänen vanhempainvastuustaan. Jos vanhempi on alaikäinen, joka ei ole saanut oikeustoimikelpoisuutta tuomioistuimen myöntämän tai avioliiton kautta, hänen vanhempainvastuunsa hoitaminen keskeytetään oikeustoimikelpoiseksi tulon saakka; tämä ei päde lapsen huoltoon koskevien velvollisuuksien ja oikeuksien hoitamiseen, ellei tuomioistuin päättää vanhemman henkilöön liittyvistä syistä keskeyttää tietyn velvollisuuden tai tietyn oikeuden hoitamista siihen saakka, kun hän saa oikeustoimikelpoisuuden. Jos vanhemman oikeustoimikelpoisuutta on rajoitettu tällä osa-alueella, vanhempainvastuun hoitaminen keskeytetään oikeustoimikelpoisuuden rajoittamisen ajaksi, ellei tuomioistuin päättää vanhemman henkilöön liittyvistä syistä, että lapsen huoltoon koskevien velvollisuuksien ja oikeuksien hoitaminen ja lapsen tapaamisoikeus säilyvät hänellä.

Jos kummallakaan vanhemmista ei ole vanhempainvastuuta eikä kumpikaan heistä huolehdi vanhempainvastuun täysimääräisestä toteutumisesta lastansa kohtaan, tuomioistuin nimeää lapselle sijaishuoltajan. Sijaishuoltajalla on lasta kohtaan olennaisilta osin kaikki vanhemman velvollisuudet ja oikeudet lukuun ottamatta elatusvelvollisuutta. Sijaishuoltajan henkilöön tai lapsen tilanteeseen liittyvistä syistä ja ottaen huomioon syyt siihen, miksi vanhemmilla ei ole kaikkia velvollisuuksia ja oikeuksia, sijaishuoltajan velvollisuudet ja oikeudet voidaan poikkeuksellisesti rajata eri tavoin. Sijaishuoltajan on oltava oikeustoimikelpoinen ja hänen on elämäntavoillaan taattava, että hän pystyy hoitamaan tehtävää asianmukaisesti. Tuomioistuin voi nimetä sijaishuoltajan tehtävään myös kaksi henkilöä, pääsääntöisesti aviopuolisot. Tuomioistuin nimeää sijaishuoltajaksi vanhempien ilmoittaman henkilön, ellei tämä ole ristiriidassa lapsen etujen kanssa. Muussa tapauksessa tuomioistuin nimeää sijaishuoltajaksi lapsen tai hänen perheensä sukulaisten tai läheisten, ellei vanhempi nimenomaisesti sulje pois kyseistä henkilöä. Jos tällaista henkilöä ei ole, tuomioistuin nimeää sijaishuoltajaksi muun sopivan henkilön. Jos lapsen sijaishuoltajaksi ei voida nimetä luonnollista henkilöä, tuomioistuin antaa tehtävän lastensuojeluviranomaiselle, kunnes tuomioistuin on nimennyt lapselle muun sijaishuoltajan tai kunnes sijaishuoltaja ottaa tehtävän vastaan. Sijaishuoltaja on tuomioistuimen valvonnan alainen. Hän laatii luettelon omaisuudesta tehtävänsä alussa ja lopussa. Hän raportoi tuomioistuimelle säännöllisesti lapsesta, hänen kehityksestään ja omaisuudenhoidosta. Sijaishuoltajan on saatava tuomioistuimen hyväksyntä kaikille päätöksille, jotka koskevat muita kuin juoksevia asioita.

Yksi mahdollisuus on myös lapsen sijoittaminen sijaisperheeseen. Perheeseen sijoittaminen merkitsee lapsen huoltoon kolmannen henkilön toimesta, mutta ei vieraan lapsen hyväksymistä omaksi kuten adoption tapauksessa. Sijaisvanhemmalla on lapsen kasvatuksessa kohtuullisessa määrin vanhempien velvollisuudet ja oikeudet. Hänellä on velvollisuus ja oikeus päättää vain lapsen juoksevista asioista, toimia lapsen edustajana näissä asioissa ja hoitaa hänen omaisuuttaan. Hän on velvollinen pitämään lapsen vanhemmat ajan tasalla tärkeistä lapseen liittyvistä asioista. Olosuhteiden niin vaatiessa tuomioistuin määrää sijaisvanhemmalle muita velvollisuuksia ja oikeuksia. Vanhemmilla säilyvät lasta kohtaan vanhempainvastuusta johtuvat velvollisuudet ja oikeudet, mukaan lukien oikeus tavata lasta henkilökohtaisesti ja säännöllisesti ja oikeus tietoon lapsesta, mutta lukuun ottamatta laissa sijaisvanhemmalle annettuja oikeuksia ja velvollisuuksia, ellei tuomioistuin erityistä huomiota vaativista syistä päättää toisin. Sijaisvanhemmalla ei ole elatusvelvollisuutta lasta kohtaan.

Sijaisvanhemman on annettava takeet lapsen asianmukaisesta huollosta, asuttava Tšekin alueella ja annettava suostumuksensa lapsen sijoittamiseen sijaisperheeseen. Sijaisvanhempi on pääsääntöisesti sukulainen, mutta hän voi olla myös kolmas henkilö, jolle lapsi siirretään sijaishuoltoon lastensuojeluviranomaisen kautta (tätä tarkoitusta varten alueviranomaisen pitää kirjata sijaisvanhemmiksi sopivista hakijoista). Tuomioistuin voi sijoittaa lapsen sijaisperheeseen tilapäisesti (esim. ajaksi, jonka lapsen vanhempi viettää hoitopaikassa) tai toistaiseksi. Sijaishuollolla voidaan näin ollen vastata kriisitilanteeseen perheessä tai turvata lapsen huolto korvaavassa perheympäristössä. Laitoksiin tai laitostyyppiseen lastenhuoltoon sijoitettavien lasten määrän vähentämiseksi sijaishuolto on etusijalla laitoshuoltoon nähden. Sijaisvanhempi saa valtiolta korvausta sijaisvanhemmuudesta (mm. korvaus lapsen tarpeiden tyydyttämiseen, korvaus sijaisvanhemmuuden päättyessä ja sijaisvanhemman palkkio).

Siviililaissa säädetään lapsen sijoittamisesta toisen henkilön huoltoon myös tapauksissa, joissa kumpikaan vanhemmista sen enempää kuin sijaishuoltajakaan ei voi henkilökohtaisesti huolehtia lapsesta. Tällainen huolto ei korvaa sijaisperheeseen sijoittamista eikä huoltoon, jonka on edellyttävä adoptiota. Se on etusijalla laitossijoitukseen nähden. Lasta huoltavan henkilön on asuttava Tšekin alueella sekä annettava takeet lapsen asianmukaisesta hoidosta ja suostumuksensa lapsen sijoittamiseen hänen huoltoonsa. Lasta huoltavan henkilön velvollisuudet ja oikeudet määrittää tuomioistuin; muissa tapauksissa käytetään soveltuvin osin sijaishuollon lainsäädäntöä.

Vanhemmat voivat laillisina edustajina tehdä lapsen asioiden hoitamiseksi – ellei kyse ole oikeudellista asemaa koskevista asioista – sopimuksen edustuksesta, josta huolehtii erityisasiantuntemusta omaava tai muu soveltuva henkilö. Jos lapsi tekee sopimuksen edustuksesta, se ei vaikuta vanhemmille kuuluvaan lapsen lakimääräiseen edustukseen. Jos laillisen ja sopimusperusteisen edustajan välillä ei päästä yksimielisyyteen, tuomioistuin tekee päätöksen lapsen etujen mukaisesti.

Jos lapsen kasvatusta, hänen ruumiillinen, älyllinen tai henkinen tilansa tai hänen asianmukainen kehityksensä vaarantuu tai uhkaa vaarantua siinä määrin, että se on ristiriidassa lapsen etujen kanssa, tai jos vanhemmat eivät vakavista syistä pysty huolehtimaan lapsen kasvatuksesta, tuomioistuin voi välttämättömänä toimenpiteenä määrätä lapsen huostaanotosta. Se toimii näin erityisesti silloin, kun aikaisemmat toimenpiteet eivät ole korjanneet tilannetta. Tuomioistuin arvioi tällöin aina, onko paikallaan asettaa etusijalle lapsen sijoittaminen luonnollisen henkilön huollettavaksi. Laitoshuoltoon voidaan määrätä enintään kolmeksi vuodeksi, jota on mahdollista pidentää (myös toistuvasti), jos tähän johtaneet syyt ovat edelleen olemassa (kulloinkin enintään kolmeksi vuodeksi). Jos laitoshuoltoon määräämisen syyt ovat rauenneet tai jos lapsen huolto voidaan taata muulla tavoin kuin laitoksessa, tuomioistuin peruuttaa laitoshuollon välittömästi ja päättää samalla olosuhteiden mukaan siitä, kenen huoltoon lapsi sijoitetaan tämän jälkeen.

4 Kuinka huoltajuudesta päätetään silloin kun vanhemmat eroavat tai muuttavat erilleen?

Päätös lapsen huollosta on edellytys hänen vanhempiensa avioerolle. Päätöstä tehdessään tuomioistuin ottaa huomioon lapsen edun; tuomioistuin poikkeaa vanhempien yhteisestä kannasta vain, jos lapsen etu sitä vaatii. Tuomioistuin voi uskoa lapsen jommankumman vanhemman huoltoon, vuoroasumiseen tai yhteishuoltoon; tuomioistuin voi myös sijoittaa lapsen muun henkilön kuin vanhemman huoltoon, jos lapsen etu sitä vaatii. Tuomioistuin ottaa huomioon lapsen persoonallisuuden, erityisesti hänen lahjansa ja kykynsä suhteessa kehitysmahdollisuuksiin ja vanhempien elämäntilanteeseen, lapsen emotionaalisen suuntautumisen ja taustan, kummankin vanhemman kasvatusvalmiudet, lapsen välittömän elin- ja kasvatusympäristön senhetkisen ja ennakoitun vakauden sekä lapsen tunnesiteet sisaruksiin, isovanhempain, muihin sukulaisiin ja suvun ulkopuolisiin henkilöihin. Tuomioistuin ottaa aina huomioon, kumpi vanhemmista on siihen asti asianmukaisesti huoltanut lasta ja huolehtinut hänen emotionaalisen, älyllisen ja moraalisesta kasvatuksestaan, samoin kuin sen, kumman vanhemman huollosta lapsella on paremmat edellytykset terveeseen ja menestykselliseen kehitykseen. Tuomioistuin huolehtii myös lapsen oikeudesta huoltoon kummaltakin vanhemmalta ja tavata heitä säännöllisesti ja henkilökohtaisesti, ja sen vanhemman, jonka huollettavaksi lasta ei ole annettu, oikeudesta saada säännöllisesti tietoja lapsesta. Tuomioistuin ottaa myös huomioon vanhemman kyvyn sopia lapsen kasvatuksesta toisen vanhemman kanssa. Tuomioistuin voi myös päättää hyväksyä vanhempien tekemän sopimuksen, ellei ole ilmeistä, ettei sovittu tapa toteutaa vanhempainvastuu ole lapsen edun mukainen.

Jos alaikäisen ja vajaavaltaisen lapsen vanhemmat eivät asu yhdessä eivätkä pääse sovintoon lapsen huollon järjestämisestä, tuomioistuin voi päättää siitä omasta aloitteestaan. Se soveltaa lapsen huollosta päättäessään samanlaisia sääntöjä kuin avioeron tapauksessa.

Lasta huoltava vanhempi ja toinen vanhempi sopivat keskenään, miten vanhempi, jonka huollettavana lapsi ei ole, tapaa lasta. Jos vanhemmat eivät pääse sovintoon tai jos lapsen kasvatuksen etu ja perhesuhteet sitä edellyttävät, tuomioistuin päättää vanhemman tapaamisoikeudesta. Perustelluissa tapauksissa tuomioistuin voi määrätä paikan vanhemman ja lapsen tapaamiselle. Lapsen edun niin vaatiessa tuomioistuin rajoittaa vanhemman oikeutta tavata lasta tai kieltää tapaamiset.

Jos olosuhteet muuttuvat, tuomioistuin voi muuttaa vanhempainvastuusta johtuvien velvollisuuksien ja oikeuksien hoitamisesta tekemänsä päätöstä myös omasta aloitteestaan.

5 Jos vanhemmat pääsevät sopimukseen lapsen huoltajuudesta, miten sopimus saadaan oikeudellisesti sitovaksi?

Vanhempien avioeron yhteydessä on vanhempainvastuun toteutustapaa koskevassa vanhempien välisessä sopimuksessa määrättävä, miten kumpikin vanhemmista huolehtii lapsesta avioeron jälkeen. Vanhemmat voivat sopimuksessa määrätä myös lapsen tapaamisoikeudesta. Sopimuksen on oltava tuomioistuimen hyväksymä. Tuomioistuin hyväksyy vanhempien tekemän sopimuksen, ellei ole ilmeistä, ettei sovittu tapa toteuttaisi vanhempainvastuu ole lapsen edun mukainen. Sama pätee myös vanhempien väliseen sopimukseen siinä tapauksessa, että lapsen vanhemmat eivät asu yhdessä.

6 Jos vanhemmat eivät pääse yksimielisyyteen lapsen huoltajuudesta, mitä muita keinoja asian ratkaisemiseksi on tuomioistuinkäsittelyn lisäksi?

Lapsen etujen suojelemiseksi tuomioistuin ohjaa vanhempia alaikäisen huoltoa koskevassa menettelyssä kohti sovitteluratkaisun löytämistä. Tuomioistuin voi määrätä vanhemmat enintään kolmeksi kuukaudeksi tuomioistuimen ulkopuoliseen sovittelu- tai välityskeskusteluun tai perheterapiaan tai osallistumaan tapaamisiin lapsipsykologian asiantuntijan kanssa.

Tämän lisäksi on mahdollista käyttää erityisten avio- ja perheneuvontakeskusten palveluja, joita tarjoavat pätevät psykologit ja sosiaalityöntekijät.

Lisäksi lastensuojeluviranomainen voi muistuttaa vanhempia, jotka eivät kunnioita lapsen tai toisen vanhemman oikeuksia (esim. huoltoon tai tapaamiseen), lainsäädännön määräyksistä ja heidän käyttäytymisensä seurauksista. Lastensuojeluviranomainen voi myös velvoittaa vanhemmat käyttämään asiantuntijaneuvontaa, jos nämä eivät kykene ratkaisemaan lapsen kasvatuksen liittyviä ongelmia ilman tällaista neuvontaa, erityisesti lapsen kasvatuksen tai tapaamisoikeuden muuttamista koskevissa riidoissa.

7 Jos vanhemmat vievät asian oikeuteen, mistä lapseen liittyvistä asioista tuomari voi päättää?

Määrättyjen ehtojen täyttyessä tuomioistuin voi vanhempien hakemuksesta päättää erityisesti seuraavista vanhempien ja lasten suhteita koskevista asioista: luonteeltaan henkilölliset oikeudet (esim. oikeus määrittää lapsen suku- ja etunimi tai oikeus antaa suostumus lapsen adoptointiin)

lapsen huolto ja tapaamisoikeus

lapsen huollon korvaavat muodot (esim. edunvalvonta, lapsen siirtäminen toisen henkilön huoltoon, sijaisperheeseen sijoittaminen ja laitoshuolto) elatusvelvollisuus

lapsen omaisuuden edustaminen ja hoitaminen, suostumus lapsen oikeustoimiin

lapsen kannalta merkittävät asiat, joista vanhemmat eivät pääse sovintoon (merkittäviksi asioiksi katsotaan erityisesti lapsen asuinpaikan määrääminen ja koulutus- tai työpaikan valinta, mutta ei tavanomaisia terveydenhoidollisia ja vastaavia toimenpiteitä).

Useimmissa tapauksissa oikeus päättää siitä, kenen huollettavaksi lapsi annetaan, ja soveltuvin osin tapaamisoikeudesta ja elatusavusta.

8 Jos tuomioistuin päättää, että huoltajuus kuuluu yksin toiselle vanhemmista, tarkoittaako tämä, että hän saa päättää kaikista lasta koskevista asioista kysymättä toiselta vanhemmalta?

Lapsen huolto on vain osa vanhempainvastuuseen kuuluvia oikeuksia ja velvollisuuksia. Jos vanhemmalta, jonka huollettavaksi lasta ei ole annettu, ei ole poistettu vanhempainvastuuta eikä sitä ole rajoitettu tai keskeytetty, hän hoitaa sitä edelleen kaikilta osin eikä menetä oikeutta päättää lapsen kannalta merkittävistä asioista. Vanhemmat hoitavat vanhempainvastuuta yhteisesti sopien ja lapsen etujen mukaisesti. Jos lapsen asiasta päättäminen vaarantuu viivytyksen vuoksi, jompikumpi vanhemmista voi päättää asiasta tai antaa suostumuksensa yksin, jolloin hän on velvollinen ilmoittamaan asiailtasta välittömästi toiselle vanhemmalle.

Jos vanhemmat eivät pääse sovintoon asiassa, joka on lapsen kannalta merkittävä erityisesti hänen etunsa vuoksi, päätöksen tekee tuomioistuin jommankumman vanhemman pyynnöstä; tämä pätee myös siinä tapauksessa, että toinen vanhemmista on sulkenut toisen vanhemman pois lapsen kannalta merkittävää asiaa koskevasta päätöksenteosta. Samoin tuomioistuin päättää vanhemman pyynnöstä tapauksessa, jossa vanhemmat eivät pääse sovintoon, kumpi heistä edustaa lasta oikeudellisessa menettelyssä tai lapsen omaisuuden hoitoon liittyvissä tärkeissä asioissa.

Vanhemmilla on velvollisuus antaa toisilleen kaikki olennaiset lasta ja hänen etujaan koskevat tiedot.

9 Jos tuomioistuin päättää, että vanhemmilla on yhteishuoltajuus, mitä se käytännössä merkitsee?

Siviililaissa erotetaan toisistaan lapsen antaminen jommankumman vanhemman huoltoon, vuoroasumiseen, yhteishuoltoon tai muun henkilön kuin vanhemman huoltoon. Lapsen huollosta päättäessään tuomioistuin tekee päätöksensä lapsen etujen mukaisesti. Tuomioistuin voi tehdä yhteishuoltoa tai vuoroasumista koskevan päätöksen, jos vanhemmat pystyvät keskinäiseen kommunikointiin ja yhteistyöhön.

Yhteishuolto

Tämä lapsen huoltajuuden muoto tarkoittaa, ettei lapsen antamisesta toisen vanhemman huollettavaksi tehdä erillistä päätöstä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että yhteishuollossa toinen vanhemmista voi esimerkiksi huolehtia lapsen koulutustarpeista ja toinen urheiluharrastuksista tai toinen vanhempi lapsen kielioipinoista ja toinen muista, lukujärjestyksen ulkopuolisista aktiviteeteista. Kumpikin vanhempi osallistuu lapsen terveydenhuollon ja aineellisten tarpeiden tyydyttämiseen (esim. ruoka, siivous ja vaatetus). Lapsen antaminen yhteishuoltoon edellyttää kummankin vanhemman suostumusta.

Vuoroasuminen

Vuoroasuminen tarkoittaa, että lapsi on vuoron perään kummankin vanhemman huollettavana erikseen määrätyn ajan. Tuomioistuin määrittelee myös oikeudet ja velvollisuudet, jotka ovat voimassa näin ajanjaksoina.

10 Minkä tuomioistuimen tai viranomaisen puoleen tulee kääntyä, jos halutaan laittaa lapsen huoltoasia vireille? Mitä muodollisuuksia tähän liittyy ja mitkä asiakirjat hakemukseen tulee liittää?

Vanhempainvastuuseen kuuluvia oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva asia pannaan vireille piirituomioistuimessa (*okresní soud*, Prahassa aluetuomioistuin *obvodní soud* ja Brnossa kaupungintuomioistuin *Městský soud*), jonka toimivalta-alueella alaikäisellä on asuinpaikka, ja jos asuinpaikkaa ei ole, piirituomioistuimessa, jonka toimivalta-alueella hän oleskelee. Tuomioistuin voi alaikäisiä lapsia koskevissa asioissa tehdä päätöksen myös omasta aloitteestaan.

Hakemusta koskevat vaatimukset riippuvat hakemuksen tyypistä. Hakemuksessa on kuitenkin aina mainittava osapuolten suku- ja etunimi ja osoite sekä osapuolten ja heidän edustajiensa henkilötunnukset, ja siitä on käytävä ilmi olennaiset tosiseikat ja todisteet, joihin kantaja vetoaa, sekä se, mihin kantaja pyrkii ja mille tuomioistuimelle hakemus on osoitettu.

Hakemukseen on liitettävä kaikki asiaan liittyvät tarvittavat asiakirjat, kuten syntymätodistus, vihkitodistus, lasta koskevat aikaisemmat oikeuden päätökset yms. Hakemus on tehtävä kirjallisena, ja siitä on jätettävä tarvittava määrä kopioita siten, että tuomioistuimelle jää yksi kopio ja kukin osapuoli saa tarvittaessa yhden kopion.

11 Mitä menettelyä näissä asioissa sovelletaan? Onko kiireellisiä tilanteita varten erityistä menettelyä?

Tuomioistuin voi aloittaa menettelyn alaikäisten oikeudellista suojelua koskevassa asiassa myös siinä tapauksessa, ettei siitä ole tehty hakemusta.

Väli aikaistomien avulla tuomioistuin voi ennen pääasiaa koskevan päätöksen antamista tarvittaessa – jos osapuolten välisiä oikeussuhteita on muutettava väli aikaisesti tai jos on olemassa riski, että tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpano vaarantuu – määrätä osapuolen maksamaan elatusapua tarpeellisessa laajuudessa tai uskoa lapsen jommankumman vanhemman tai tuomioistuimen määrittämän henkilön huoltoon. Väli aikaistoimi määrätään yleensä hakemuksesta. Kuitenkin tapauksissa, joissa pääasian oikeuskäsittely voidaan käynnistää myös ilman hakemusta (mm. alaikäisen oikeudellista suojelua koskevat menettelyt), myös väli aikaistimet voidaan määrätä ilman hakemusta. Väli aikaistomien määräämiseen on toimivaltainen tuomioistuin, joka on toimivaltainen käsittelemään pääasian, ellei laissa toisin säädetä. Väli aikaistoimea koskevan hakemuksen on täytettävä siviiliprosessilain (laki 99/1963 sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna) 42 §:n 4 a momentin ja 75 §:n vaatimukset, eli siinä on mainittava mille tuomioistuimelle hakemus on osoitettu, hakemuksen tekijä ja kohde eli kuvaus seikoista, joilla esitetty väli aikaistoimea perustellaan, mihin hakemuksella pyritään eli millaista väli aikaistoimea haetaan ja perusteet sille, että osapuolten välisiä oikeussuhteita on muutettava väli aikaisesti tai että on olemassa riski tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanon vaarantumisesta. Hakemuksessa on oltava hakemuksen laatimispäivä ja hakijan tai hänen edustajansa allekirjoitus. Hakemuksen on liitettävä asiakirjat, joihin hakija vetoaa. Väli aikaistomien yhteydessä pätee yleisesti, että väli aikaistomesta aiheutuvan vahingon tai muun haitan korvaamiseksi hakijan on asetettava määrätyn suuruisen vakuus viimeistään samana päivänä, jona hän tekee tuomioistuimelle hakemuksen väli aikaistomien määräämisestä. Jos kyse on väli aikaistomista elatusvelvoitetta koskevassa asiassa tai väli aikaistomista, jotka tuomioistuin voi määrätä myös ilman hakemusta, vakuuden asettamista ei kuitenkaan vaadita. Tuomioistuin päättää väli aikaistoimea koskevasta hakemuksesta viipymättä. Ellei asiasta päättäminen vaaranna viivytyksen vuoksi, tuomioistuin voi päättää väli aikaistoimea koskevasta hakemuksesta 7 vuorokauden kuluessa sen esittämisestä. Tuomioistuin tekee päätöksensä osapuolia kuulematta. Väli aikaistomien määrätessään tuomioistuin velvoittaa hakijan panemaan asian vireille tuomioistuimessa tätä varten asettamassaan määräajassa. Tuomioistuin voi myös määrätä, että väli aikaistoimi on voimassa vain tietyn ajan. Erityisistä tuomioistuinmenettelyistä annetussa laissa (laki 292/2013) säädetään erityisistä väli aikaistomista tapauksissa, joissa alaikäinen lapsi ei saa asianmukaista huoltoa riippumatta siitä, onko olemassa henkilöä, jolla on oikeus lapsen huoltoon, sekä tapauksissa, joissa lapsen henki, normaali kehitys tai muu tärkeä etu on vakavasti uhattuna tai häiriintynyt. Tällaisessa tapauksessa tuomioistuin muuttaa väli aikaistomella, jonka se voi määrätä vain lastensuojeluviranomaisen esityksestä, lapsen oikeussuhteita tarvittavaksi ajaksi määräämällä, että lapsi on sijoitettava sen päätöksessä mainittuun asianmukaiseen ympäristöön. Tällaisella väli aikaistomienpiteellä lapsi voidaan sijoittaa sijaisperheeseen tilapäiseksi ajaksi, jonka aikana vanhempi ei vakavista syistä voi huolehtia lapsesta, tai tällaisen ajan päätyttyä lapsi voidaan sijoittaa adoptiota edeltävään huoltoon, antaa vanhemman suostumus adoptioon tai päättää siitä, ettei adoptioon tarvita vanhemman suostumusta. Tuomioistuin päättää väli aikaistoimea koskevasta hakemuksesta viipymättä ja viimeistään 24 tuntia sen esittämisestä. Päätös pannaan täytäntöön välittömästi sen antamisen jälkeen, ja tuomioistuin osallistuu sen täytäntöönpanoon toimivaltaiten viranomaisten kanssa.

12 Myönnetäänkö oikeudenkäyntikuluihin oikeusapua?

Oikeudenkäyntimaksuista annetun lain (laki 549/1991 sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna) mukaan edunvalvontaa ja alaikäisten oikeudellista suojelua koskevat menettelyt on vapautettu oikeudenkäyntimaksuista. Tämä tarkoittaa, että vanhempainvastuuseen kuuluvia oikeuksia ja velvollisuuksia koskevan hakemuksen esittävä kantaja ei ole velvollinen suorittamaan oikeudenkäyntimaksuja.

Tietyissä olosuhteissa on mahdollista nimetä laillinen edustaja maksutta tai alennetulla maksulla. Tuomioistuin nimeää edustajan sellaisen osapuolen pyynnöstä, jonka tuomioistuimen voidaan olettaa vapauttavan oikeudenkäyntimaksuista kokonaan tai osittain, mikäli tämä on tarpeen esimerkiksi hänen etujensa suojelemiseksi. Osapuolelle nimetään edustajaksi lakimies, jos hänen etujensa suojeleminen sitä edellyttää. Edustajan nimeämisen on oltava perusteltua osapuolen tilanteen vuoksi (käytännössä voi olla kyse epäedullisesta taloudellisesta tai sosiaalisesta tilanteesta, jolloin on aina tarpeen ottaa huomioon tapauskohtaiset olosuhteet), ja kyse ei saa olla mielivaltaisesta tai selvästi tuloksettomasta oikeuksien vaatimisesta tai puolustamisesta.

Oikeusavusta rajat ylittävissä asioissa Euroopan unionissa annetussa laissa (laki 629/2004 sellaisena kuin se on muutettuna) säädetään oikeusavun saannista Euroopan unionin jäsenvaltioissa käytävissä tuomioistuinmenettelyissä, joihin osallistuvalla luonnollisella henkilöllä on asuinpaikka toisessa jäsenvaltiossa. Tämä apu koskee menettelyä pääasiassa ja täytäntöönpanomenettelyä.

Asianajolaissa (laki 85/1996 sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna) säädetään ehdoista, joiden mukaisesti on mahdollista pyytää Tšekin asianajajaliittoa (*Česká advokátní komora*) nimeämään suoraan maksuton oikeudellinen neuvonantaja.

13 Voiko lapsen huoltoa koskevaan päätökseen hakea muutosta?

Kyllä, vanhempainvastuuta koskevaan päätökseen voi hakea muutosta. Piirituomioistuimet (*okresní soud*) ovat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistimia vanhempainvastuusta johtuvia oikeuksia ja velvollisuuksia koskevissa menettelyissä. Alueoikeudet (*krajský soud*, Prahassa kaupungintuomioistuin *Městský soud*) tekevät päätökset ensimmäisen oikeusasteen päätöksiin tehdyistä muutoksenhausta. Tuomioistuimen päätökseen voi hakea muutosta viidentoista päivän kuluessa päätöksen kirjallisen kopion vastaanottamisesta. Hakemus tehdään sille tuomioistuimelle, jonka päätöksestä valitus tehdään, jos tätä mahdollisuutta ei suljeta pois laissa (muutosta ei ole mahdollista hakea esimerkiksi tuomioistuimen päätökseen lapsen huoltoa koskevan vanhempien välisen sopimuksen hyväksymisestä). Jos muutoksenhaku on tehty viidentoista päivän määräajan umpeuduttua siitä syystä, että valittaja noudatti tuomioistuimen antamia virheellisiä ohjeita muutoksenhausta, se katsotaan ajoissa jätetyksi.

Huomattakoon, että jotkin päätökset voivat olla väli aikaisesti täytäntöönpanokelpoisia – ne voidaan näin ollen panna täytäntöön siitä huolimatta, että niihin on haettu muutosta. Väli aikaisesti täytäntöönpanokelpoisia ovat päätökset elatusavun suorittamisesta ja päätökset sellaisen lastenhuoltotoimenpiteen keston jatkamisesta, jonka myötä lapsi on tilapäisesti siirtynyt pois vanhempien tai muun luonnollisen henkilön huollosta.

14 Joissain tapauksissa lapsen huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanoa täytyy hakea tuomioistuimelta tai toiselta viranomaiselta. Mitä menettelyä tällaisissa tapauksissa sovelletaan?

Tšekissä alaikäisen lapsen huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanoa on haettava tuomioistuimelta. Päätöksen täytäntöönpanoa koskevasta menettelystä säädetään erityisistä tuomioistuinmenettelyistä annetussa laissa (laki 292/2013 sellaisena kuin se on muutettuna).

Menettelyyn on toimivaltainen alaikäisen yleinen tuomioistuin (*obecný soud*, Prahassa aluetuomioistuin *obvodní soud* ja Brnossa kaupungintuomioistuin *Městský soud*), jonka toimivalta-alueella alaikäisellä on asuinpaikka vanhempien sopimuksen, tuomioistuimen päätöksen tai muiden ratkaisevien seikkojen perusteella. Hakemuksessa on esitettävä kaikki tarvittavat tiedot (suorituksen oikeutetun ja velvollisen osapuolen nimet, velvoitteen laajuus, sisältö ja sen suorittamisen määräaika sekä tiedot ns. täytäntöönpanoperusteesta eli täytäntöön pantavasta päätöksestä).

Ennen päätöksen täytäntöönpanon määräämistä tuomioistuin voi – nähdessään siihen erityisiä syitä tai jos velvollista osapuolta ei ole informoitu velvollisuuden laiminlyönnin seurauksista – kehottaa velvollista osapuolta noudattamaan päätöstä tai sopimusta ja informoida tätä päätöksen täytäntöönpanokeinoista, joita ovat sakon määrääminen tai lapsen huostaanotto. Tuomioistuin voi myös pyytää toimivaltaista lastensuojeluviranomaista ohjaamaan velvollista osapuolta velvollisuuksien noudattamiseen ilman, että päätöstä tarvitsee määrätä täytäntöön pantavaksi.

Jos henkilö ei täytä velvollisuuttaan edes tuomioistuimen kehotuksen jälkeen, tuomioistuin määrää päätöksen täytäntöön pantavaksi määräämällä sakon. Tämä voidaan tehdä toistuvasti. Yksittäisen sakon suuruus saa olla enintään 50 000 Tšekin korunaa. Muihin toimenpiteisiin, joita tuomioistuin voi määrätä, kuuluvat tapaaminen sovittelijan kanssa, tapaaminen lapsipsykologian asiantuntijan kanssa tai totuttautumisjakson määrittely siten, että lapsi totuttuu kontaktiin sen henkilön kanssa, jolla on oikeus tavata häntä.

Jos edellä mainituista toimenpiteistä huolimatta velvollisuuksia ei noudateta tai olosuhteiden perusteella on selvää, ettei lähestymistapa johtaisi velvollisuuksien noudattamiseen, tuomioistuin määrää poikkeuksellisissa tapauksissa päätöksen täytäntöön pantavaksi ottamalla lapsen huostaan siltä, jonka huollossa lapsen ei sopimuksen tai päätöksen mukaan pidä olla. Päätös, jolla lapsen huostaanotto määrätään täytäntöön pantavaksi, annetaan velvollisen osapuolen tiedoksi vasta täytäntöönpanon yhteydessä.

15 Millä tavoin tulee menetellä, jos halutaan, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama huoltajuuspäätös tunnustetaan ja pannaan täytäntöön tässä jäsenvaltiossa?

Euroopan unionin jäsenvaltioiden tuomioistuinten vanhempainvastuuta koskevissa asioissa antamat päätökset tunnustetaan Tšekissä tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27 päivänä marraskuuta 2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 mukaisesti ilman erillistä menettelyä. Jokainen henkilö, jolla on asiaan oikeudellinen intressi, voi kuitenkin hakea tuomioistuimelta päätöstä päätöksen tunnustamisesta tai tunnustamatta jättämisestä. Tšekissä tähän ovat ensimmäisenä oikeusasteena toimivaltaisia piirituomioistuimet (*okresní soud*, Prahassa aluetuomioistuin *obvodní soud* ja Brnossa kaupungintuomioistuin *Městský soud*). Alueellisesti toimivaltainen on kantajan yleisenä tuomioistuimena (*obecný soud*) toimiva piirituomioistuin ja muissa tapauksissa piirituomioistuin, jonka toimivalta-alueella päätöksen tunnustamisen kannalta merkityksellinen asiointi syntyi tai voi syntyä.

Ennen kuin toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa annettu vanhempainvastuuta koskeva päätös voidaan panna täytäntöön Tšekissä, se on julistettava täytäntöönpanokelpoiseksi erityisessä menettelyssä edellä mainitun asetuksen (EY) N:o 2210/2003 mukaisesti. Täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskeva hakemus tehdään Tšekissä alueellisesti toimivaltaiselle piirituomioistuimelle (*okresní soud*, Prahassa aluetuomioistuin *obvodní soud* ja Brnossa kaupungintuomioistuin *Městský soud*). Alueellisesti toimivaltainen tuomioistuin määräytyy asetuksen (EY) N:o 2201/2003 mukaisesti sen henkilön asuinpaikan mukaan, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, tai sen lapsen asuinpaikan mukaan, jota hakemus koskee. Jos kumpikaan näistä paikoista ei ole täytäntöön panevan jäsenvaltion alueella, alueellisesti toimivaltainen tuomioistuin määräytyy täytäntöönpanopaikan mukaan.

Lapsen tapaamisoikeutta koskeva päätös ja lapsen palauttamisen määräävä päätös (asetuksen (EY) N:o 2201/2003 11 artiklan 8 kohta) ovat asetuksen (EY) N:o 2201/2003 41 ja 42 artiklan mukaisesti pantavissa täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa ilman, että päätöstä on tarpeen julistaa täytäntöönpanokelpoiseksi, ja ilman, että on mahdollista kiistää päätöksen tunnustamista, jos siitä on annettu todistus tuomion antaneessa jäsenvaltiossa asetuksen (EY) N:o 2201/2003 liitteessä esitettyä vakiolomaketta käyttäen.

Päätöksen tunnustamista ja tunnustamatta jättämistä ja päätöksen julistamista täytäntöönpanokelpoiseksi koskevaan hakemukseen on liitettävä tuomiosta jäljennös, joka täyttää tarvittavat vaatimukset sen aitouden toteamiseksi (esim. päätöksen kaksoiskappale tai oikeaksi todistettu jäljennös), ja asetuksen (EY) N:o 2201/2003 39 artiklassa tarkoitettu todistus, jonka on antanut tuomion antaneen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen asetuksen (EY) N:o 2201/2003 liitteessä esitettyä vakiolomaketta käyttäen. Jos tuomio on annettu pois jäänyttä asianosaista vastaan, on lisäksi toimitettava alkuperäisenä tai oikeaksi todistettuna jäljennöksenä asiakirja, josta ilmenee, että haastehakemus tai vastaava asiakirja on annettu pois jääneelle asianosaiselle tiedoksi, tai asiakirja, josta ilmenee, että vastaaja on yksiselitteisesti hyväksynyt tuomion. Jos todistusta tai vaadittua asiakirjaa ei toimiteta pois jäänyttä asianosaista vastaan annetun tuomion tapauksessa, sovelletaan asetuksen (EY) N:o 2201/2003 38 artiklan 1 kohtaa.

Asetuksen (EY) N:o 2201/2003 ehtojen täytyessä vanhempainvastuuta koskeva toisessa EU:n jäsenvaltiossa annettu päätös voidaan panna täytäntöön samalla tavoin kuin kotimaiset päätökset. Lisätietoja vastauksessa kysymykseen 14.

16 Minkä tuomioistuimen puoleen tulee tässä jäsenvaltiossa kääntyä, jos halutaan vastustaa sitä, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama huoltajuuspäätös tunnustetaan? Mitä menettelyä tällaisissa tapauksissa sovelletaan?

Tuomioistuimen päätökseen haetaan muutosta päätöksen tehneeltä tuomioistuimelta. Muutoksenhausta päättää ylemmän oikeusasteen tuomioistuin.

17 Mitä lakia tuomioistuin soveltaa lapsen huoltoa koskevassa oikeudenkäynnissä silloin kun lapsi tai osapuolet eivät asu tässä jäsenvaltiossa tai kun he ovat eri maiden kansalaisia?

Vanhempainvastuuta koskevien asioiden tuomioistuinikäsitellyssä sovellettava lainsäädäntö määräytyy toimivallasta, sovellettavasta laista, tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa 19. lokakuuta 1996 tehdyn yleissopimuksen mukaisesti. Ensisijaisesti vuoden 1996 yleissopimukseen nähden sovelletaan kahdenvälisiä kansainvälisiä sopimuksia, jotka sitovat Tšekkiä joidenkin valtioiden suhteen, mikäli ei ole annettu vuoden 1996 yleissopimuksen 52 artiklan 1 kohdan mukaista julistusta (tällainen julistus on annettu Tšekin ja Puolan kahdenväliseen sopimukseen liittyen, minkä vuoksi vuoden 1996 yleissopimusta sovelletaan ensisijaisesti siihen nähden).

Päivitetty viimeksi: 06/03/2019

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät Euroopan oikeudellisen verkoston kansalliset yhteysviranomaiset. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Komissio tai Euroopan oikeudellinen verkosto eivät ole vastuussa tiedoista, joita esitetään tai joihin viitataan tällä sivustolla. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.

Näiden sivujen kansallisesta sisällöstä vastaavat jäsenvaltiot päivittävät parhailaan sivuja Britannian EU-erosta johtuvien muutosten vuoksi. Kaikki sivut eivät välttämättä ole vielä ajan tasalla, mutta tiedot korjataan aikanaan.